

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра міжнародних економічних відносин

РУДИК Олександра Петрівна

**ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ
ЗВ'ЯЗКІВ КРАЇН**

спеціальність: 292 Міжнародні економічні відносини
освітньо-професійна програма - Міжнародні економічні відносини

Кваліфікаційна робота

Виконав(ла) студент(ка)
групи МЕВз-41
РУДИК Олександра Петрівна

підпис

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, О. Ф. Мигаль

підпис

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__р.
Завідувач кафедри

підпис

Тернопіль - 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ КРАЇНИ	
1.1. Сутність стратегії зовнішньоекономічних зв'язків країни.....	7
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ КРАЇН	
2.1. Аналіз посткризового відновлення глобальної економіки	29
2.2. Оцінка розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України	37
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ	45
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ВСТУП

Актуальність теми. Економічний розвиток і зростання населення в різних частинах світу відбуваються нерівномірно, що призводить до розвитку нових ринків (товарів, послуг, праці, інформації, фінансів і т.д.). Він повинен розширити міжнародні обміни, які сприяють його розвитку, імпорту сировини, технічному та інформаційному обміну, науковим, науково-технічним, виробничим, культурним та іншим зовнішньоекономічним зв'язкам. Зовнішньоекономічні відносини як історична категорія є продуктом цивілізації. Вони виникають з появою держави і розвиваються разом з ним. Крах феодалізму дав особливо потужний імпульс розвитку цих відносин. Перехід невідомо від натурального господарства до товарно-грошових відносин призвів до різкого стрибка в розвитку внутрішнього ринку окремих держав і товарообміну на цих внутрішніх неділях, що призвело до розширення і поглиблення міжнародних відносин і міжнародних обмінів в економічній сфері державних відносин.

При розробці ефективної реалізації економічних стратегій необхідно враховувати глобальні тенденції. Аналіз внутрішніх і зовнішніх викликів дозволяє визначити межі розвитку, заходи, які допоможуть подолати ці фактори для досягнення бажаних цілей, об'єднати необхідні ресурси і направити їх на вирішення певних завдань. Країни світу визначили пріоритети економічного розвитку шляхом розрахунку зовнішніх і внутрішніх факторів, з урахуванням духовних особливостей держави, потенціалу, державних інститутів і процедур. Соціальні, економічні, екологічні та інші пріоритети, що існують в країні, повинні бути інтегровані в національні стратегії економічного розвитку, і підтримка партнерів з розвитку повинна здійснюватися з урахуванням цих пріоритетів.

Дослідженню стратегії зовнішньоекономічних зв'язків присвячені праці таких вчених-економістів як Альберт М., Артьомова Т., Білорус О., Гжегож В., Кравчук Н., Колодко П., Мескон М., Сафонов Ю., Хедоури Ф., Шапошніков К., тощо.

Проте проблема формування та розвитку стратегії зовнішньоекономічних зв'язків країн залишається актуальною досі, що й обумовило вибір кваліфікаційної роботи.

Виходячи з мети дослідження, у роботі поставлені такі завдання:

- визначити сутність стратегії зовнішньоекономічних зв'язків країни;
- проаналізувати посткризове відновлення глобальної економіки;
- оцінити розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України;
- визначити перспективи формування та розвитку стратегії зовнішньоекономічних зв'язків України.

Об'єктом дослідження є стратегія зовнішньоекономічних зв'язків країни.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та прикладних аспектів, що визначають формування та розвитку стратегії зовнішньоекономічних зв'язків країни.

Методи дослідження. Методичними засадами кваліфікаційної роботи є положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, які стосуються проблематики формування та розвитку стратегії зовнішньоекономічних зв'язків країни. В роботі використано такі методи дослідження: логічно-теоретичний; класифікації; системного аналізу і синтезу; статистичні та економіко-математичні методи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у встановленні теоретичних основ формування та розвитку стратегії зовнішньоекономічних зв'язків країни, дослідженні зовнішньоекономічних зв'язків України та визначенні перспективи розвитку її стратегії.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені автором пропозиції можуть слугувати методологічною та практичною основою визначення цілей та інструментарію формування та розвитку стратегії зовнішньоекономічних зв'язків України в економіко-аналітичній і прогностичній роботі Міністерства закордонних справ України, Міністерства

економіки України і у поточній діяльності державних установ, підприємств та фірм, що працюють в Україні та закордоном.

Положення, що їх винесено на захист. Усі наукові результати, які містяться в кваліфікаційній роботі і винесено на захист, отримано автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та наукові результати дослідження пройшли апробацію на XVII Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених і студентів «Інноваційні процеси економічного і соціально культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід» (29 березня 2024 р.) та опубліковано в збірнику тез XVII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів «Інноваційні процеси економічного і соціально культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід».

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота загальним обсягом 30 сторінок складається з вступу, трьох розділів, висновків, містить список використаних джерел із 35 найменувань. Кваліфікаційна робота ілюстрована 4 рисунками, які розміщені на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ КРАЇНИ

1.1. Сутність стратегії зовнішньоекономічних зв'язків країни

Аналізуючи цю проблему зовнішньоекономічних зв'язків, ефективність зовнішньоекономічної діяльності залежить від того, наскільки правильно спланований і організований процес виходу на світовий ринок у довгостроковій перспективі. Для вирішення завдань стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю суб'єкта необхідно враховувати тип і стадію розвитку підприємства, а також особливості регіону, в якому воно розташоване. Організаціям, що працюють на зовнішньому ринку, необхідно правильно оцінити середовище, в якому вони працюватимуть, і знайти необхідні шляхи підвищення конкурентоспроможності, які б відповідали, по-перше, даній ринковій ситуації та тенденціям його розвитку, а, по-друге, до характеристик власного виробництва. Існують переваги використання стратегічного управління зовнішньоекономічним розвитком підприємства в умовах глобалізаційних процесів світової економіки:

- мінімізація ризиків негативних факторів динамічного міжнародного середовища;
- швидка реакція на непередбачувані зміни, що відповідають умовам зовнішнього середовища;
- сприяння професійному розвитку спеціалістів;
- раціональне використання ресурсного потенціалу.

Успіх зовнішньоекономічної діяльності залежить від багатьох внутрішніх (організація зовнішньоекономічної діяльності регіонів; інформаційне забезпечення; планування експортної продукції; облік і аналіз зовнішньоторговельних поставок; кадровий потенціал) і зовнішніх факторів (економічні, політичні, правові, демографічні, соціокультурні та науково-технічні), які, у свою чергу, формують експортний потенціал, який є основою

для розробки стратегії. Усі перераховані вище чинники складають зовнішньоекономічний потенціал країни, який є основою для розробки стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішньоекономічна діяльність як процес являє собою складний ланцюг дій – від пошуку (зародження) бізнес-ідеї до її реалізації в конкретному проекті країни, організації, фірми, що дасть можливість виготовляти необхідні товари, виконувати працювати та надавати послуги, які будуть конкурентоспроможними на міжнародних ринках. Позитивний результат цього процесу залежить від мети, яку ставить перед собою уряд. Саме цей процес має бути відображено в стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Перед реалізацією будь-якого плану дій, передбаченого стратегією розвитку, необхідно проаналізувати та оцінити реальну ситуацію сьогодні. Це необхідно, оскільки не можна планувати майбутнє, не маючи чіткого уявлення про те, в якому стані перебуває країна та які стратегії вона реалізує. Що стосується зовнішньоекономічної діяльності, то цей етап передбачає розрахунок переліку економічних показників, які дозволять визначити експортний потенціал країни та, проаналізувавши заходи, які здійснює країна, віднести їх до однієї з існуючих стратегій. Це допоможе з'ясувати, чи приведуть подальші дії в напрямку існуючої стратегії до розвитку; чи можна досягти розвитку шляхом зміни цільових орієнтацій; чи потрібно повністю змінити комплекс дій. Так, низка українських підприємств, які вже працюють на зовнішніх ринках, стоїть перед дилемою: розширювати власну зовнішньоекономічну діяльність чи, навпаки, скорочувати її. Відповідь на це питання залежить від того, які цілі ставило перед собою підприємство на етапі виходу своєї продукції на міжнародні ринки, і яка стратегія була обрана в якості основної.

Тому розпочинати потрібно з аналізу існуючих стратегій. Тобто необхідно визначити, яку стратегію використовувала компанія на етапі виходу на зовнішні ринки чи була підтримка держави. Щоб з'ясувати поточну стратегію, згідно з теорією А. Томпсона та А. Стрікланда, необхідно оцінити

п'ять зовнішніх і внутрішніх факторів, щоб зрозуміти стратегію, що реалізується. До зовнішніх факторів належать: розмір країни та ступінь різноманітності ресурсів, що освоєні, диверсифікованість виробництва; загальний характер і характер останніх інвестицій уряду та експорту своєї продукції; структуру та спрямованість діяльності країни за останній період; можливості, на яких останнім часом зосередилася країна; ставлення до зовнішніх загроз. До внутрішніх факторів належать: цілі країни; критерії розподілу ресурсів, сформована структура капітальних вкладень від виробленої продукції; відношення до фінансового ризику як з боку керівництва, так і до фактичної практики та реалізації фінансової політики; рівень і ступінь концентрації зусиль у сфері НДДКР; стратегії окремих функціональних сфер (маркетинг, персонал, виробництво, фінанси, наукові дослідження та розробки).

Розробка політичних та стратегічних документів розпочалася зі збору даних щодо їх поточного завершення та аналізу. Такі дані можуть включати звіти, оцінки реалізації вже реалізованої політики, наприклад, зовнішньої політики, підготовленої державними установами та аналітичними центрами. Якщо розробник не має цих даних для створення рішення, потрібні додаткові дослідження в жовтні.

Рис. 2.1. Етапи та інструменти розробки стратегії країни

Джерело: [Автор].

Першим кроком у розробці стратегії є аналіз поточної ситуації в області адміністративної реформи. Такий аналіз дозволяє зрозуміти:

- Який прогрес був досягнутий у попередні роки;
- Яке з цілого не втілено, не повністю втілено і які причини цього стану;
- Чи виникли проблеми в останні роки, які необхідно вирішити.

Збір та аналіз таких даних є цінним з кількох причин. По-перше, такі матеріали складаються з незалежної оцінки стану програми, яка може охоплювати аспекти, які не можуть бути враховані під час внутрішнього моніторингу. По-друге, наявність високоякісного аналізу дозволяє скласти список питань, що вимагають Жовтневого додаткового дослідження розробниками політики. Важливим джерелом аналізу є також міжнародні дослідження та показники, які вимірюють ефективність державної системи в державі, передбачуваність політики та привабливість бізнесу. Подібні дослідження проводяться регулярно, тому Жовтень є додатковим джерелом інформації для відстеження динаміки змін в ході реалізації реформ. Після аналізу наявних даних зміни, які не охоплюються цими джерелами, є значними і потребують додаткових досліджень. При розробці стратегії варто організовувати і проводити спеціальні національні дослідження.

Такий підхід дозволяє враховувати більш різні позиції і інтереси в процесі розробки реформ і визначати ключові області, які необхідно включити в стратегію. Регулярні дослідження також будуть відслідковувати динаміку змін і оцінювати прогрес у реалізації реформ не тільки з точки зору політиків, але і з точки зору представників суспільства і бізнесу. Це дослідження є важливим джерелом інформації про успіх реформ та інструментом для виявлення аспектів, які потребують додаткової уваги та змін у підході до реформ. Особливо важливо перевірити припущення та гіпотези, висунуті політиками, шляхом проведення досліджень, які визначають ставлення громадян та окремих груп інтересів до різних аспектів реформи та політики, що розробляється. Розуміння проблеми державними службовцями може частково

відрізнятися від розуміння ситуації громадян. Дослідження допомагають перевірити припущення і виявити нові проблеми і можливості на практиці. І розроблена політика базується на фактах та доказах, які можуть призвести до кращих результатів у вирішенні проблем, до яких вона прагне.

Формування стратегії в області якості вимагає широкого кола діалогів за участю всіх внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін. Консультації повинні розпочатися на ранній стадії розробки політики. Їх форма повинна включати не тільки формальну згоду по позиціях, а й обговорення концептуальної основи політики, а також обговорення, що відображають інтереси різних груп учасників. Форма консультації може варіюватися в залежності від цільової групи і поставленої мети. У разі стратегічного розвитку варто використовувати різні інструменти: громадські консультації, внутрішні консультації, опитування експертів тощо.

Після підготовки консультативного документа важливо розпочати консультації із зацікавленими сторонами. У рамках підготовки стратегії варто використовувати різні інструменти для консультацій із зацікавленими сторонами. Слід зазначити громадські консультації із зацікавленими сторонами. У той же час важливо дотримуватися відповідних принципів консультування. Повідомлення учасників про консультацію (необхідно зробити це заздалегідь і надати всі необхідні матеріали); можливість двостороннього спілкування та обговорення між учасниками та організаторами; забезпечити професійний нагляд за процесом обговорення, включаючи як аналіз всіх запропонованих пропозицій, так і можливість їх розгляду при підготовці проектів рішень, а також підготовку звітів за результатами консультацій та інформувати учасників консультацій про результати та умови пропозицій (прийнятих, відхилені за відповідними підставами).

Внутрішні консультації передбачають, що реалізація реформи вимагає участі значної кількості органів влади, що беруть участь в її реалізації і порушених реформою. Таким чином, успіх її реалізації залежить від скоординованої роботи, узгодження посад і спілкування з усіма, хто схильний

до змін. Таким чином, внутрішні консультації відіграють більш важливу роль, ніж публічні. Розробляючи стратегічний документ, що охоплює різні сфери, важливо, щоб усі зацікавлені сторони були залучені до процесу підготовки на ранній стадії. Це дозволяє забезпечити найвищу якість документа; чітко визначити і розподілити обов'язки між різними агентствами по реалізації стратегії, щоб уникнути розбіжностей з іншими нормативними актами.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ КРАЇН

2.1. Аналіз посткризового відновлення глобальної економіки

Світова економічна активність продовжує знижуватися на тлі жорсткої грошово-кредитної політики, обмежувальних фінансових умов і слабого зростання світової торгівлі. Після різкого уповільнення в 2022 році і ще однієї рецесії в минулому році зростання світового виробництва має сповільнитися в 2024 році, який стане третім роком уповільнення. Недавні конфлікти на Близькому Сході можуть посилити геополітичні ризики, посилити невизначеність на сировинних ринках і негативно позначитися на глобальному економічному зростанні. Це відбувається в той час, коли світова економіка продовжує справлятися з довгостроковими наслідками потрясінь за останні 4 роки, включаючи пандемію COVID-19, вторгнення росії в Україну, зростання інфляції і подальше різке погіршення світових фінансових умов.

На даний момент перспективи інші. За прогнозами, в 2024 році темпи зростання в розвинених країнах в цілому і в Китаї сповільняться до рівнів, які будуть значно нижче середніх темпів в 2010-19 роках. З іншого боку, загальний темп зростання EMDE повинен продовжувати покращуватися завдяки високим кредитним рейтингам, близьким до середніх показників до пандемії. Очікується, що загальне економічне зростання трохи посилиться в порівнянні з найнижчими показниками в 2023 році, коли кредитні рейтинги були слабкими, але, враховуючи високу вартість боргу і фінансування, а також характерні перешкоди, такі як конфлікти, перспективи для багатьох таких країн залишаються нестабільними.

Глобальні показники загальної та базової інфляції продовжують знижуватися з моменту їх максимального значення у 2022 році. Проте, інфляція залишається вище цільового рівня в більшості розвинених країн і приблизно в половині країн, де встановлено інфляційне таргетування. За прогнозами,

світова інфляція перевищить середній рівень 2024 року і вийде за рамки 2015-19 років. Посилення грошово-кредитної політики в країнах з розвинутою економікою добігає кінця, але очікується, що реальні процентні ставки залишатимуться високими протягом деякого часу, оскільки інфляція поступово повертається до цільового рівня. Це дозволить грошово-кредитній політиці в країнах з розвинутою економікою залишатися обмежувальною в короткостроковій перспективі після наймасштабнішого і швидкого підвищення реальних процентних ставок в Сполучених Штатах з початку 1980-х років.

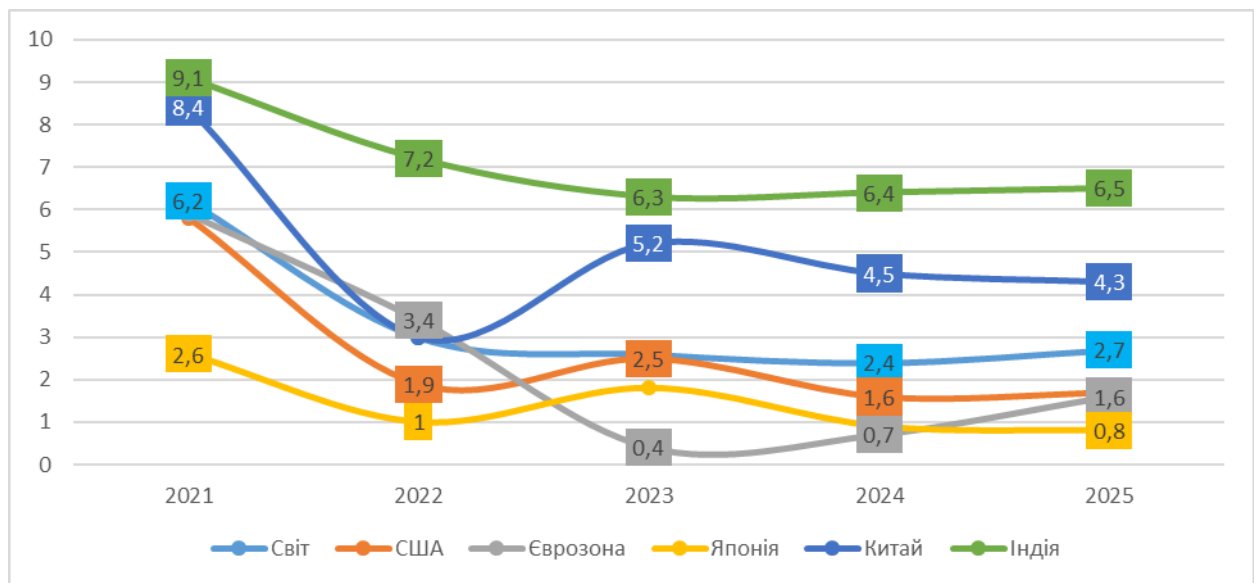

Рис. 2.1. Реальний ВВП, % до попереднього року

Джерело: [World Bank].

Довгострокові процентні ставки по ДКО в країнах з розвинутою економікою в 2023 році залишаються нестабільними, що відображає зміни в очікуваннях щодо майбутніх змін процентних ставок і значні коливання термінових премій. Прибутковість облігацій впала на 10% з моменту свого піку в кінці травня, але це все ще означає збільшення фінансової вразливості, враховуючи, що середній світовий державний борг збільшився на 20 процентних пунктів від ВВП з 2007 року, коли дохідність облігацій в США востаннє була на поточному рівні. Очікується, що обмеження зростання,

викликані посиленням грошово-кредитної політики, досягнуть свого піку в 2024 році в більшості великих економік, враховуючи впорядковану еволюцію фінансового середовища в цілому. Поки що перешкоди для економічного зростання, спричинені високими процентними ставками, певною мірою компенсувались витратами домогосподарств та корпорацій за рахунок ощадних резервів, стійкого апетиту до ризику, продовження строків погашення недорогих боргових зобов'язань і навіть стимулюючої фіскальної політики, головним чином у Сполучених Штатах.

Зростання світової торгівлі в 2023 році було найповільнішим за останні 50 років, якщо не брати до уваги глобальної рецесії, при цьому торгівля товарами скорочувалася на тлі спаду світового промислового виробництва. Торгівля послугами продовжує відновлюватися після наслідків пандемії, але все ще повільнішими темпами, ніж очікувалося раніше. За прогнозами, зростання світової торгівлі збільшиться в 2024 році до 2,3%, що частково відображає відновлення попиту на товари і, в більш широкому сенсі, пожвавлення торгівлі в розвинених країнах.

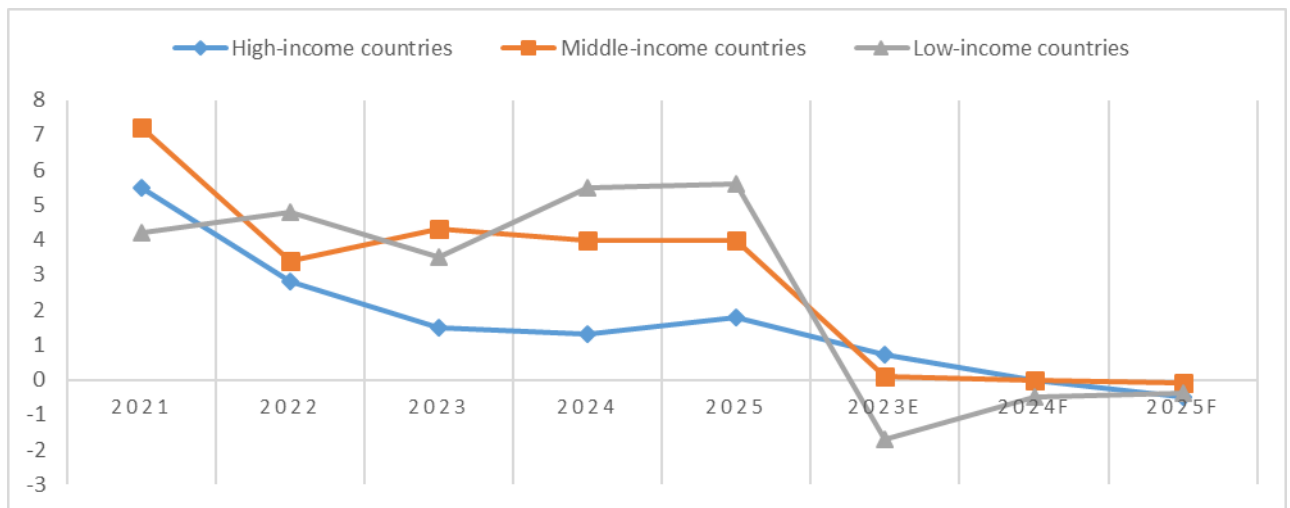

Рис. 2.2. Реальний ВВП, %

Джерело: [World Bank].

Недавній конфлікт на Близькому Сході поки слабо вплинув на ціни на сировинні товари. В цілому, в 2023 році ціни на більшість товарів впали в тій

чи іншій мірі, але все ще вище рівня, що існував до пандемії. Якщо припустити, що бойові дії не посиляться, незважаючи на недавню нестабільність, в основному викликану конфліктом, середні ціни на нафту, за прогнозами, впадуть в 2024 році, оскільки глобальне економічне зростання сповільниться, а видобуток нафти збільшиться. Очікується, що ціни на метали знову впадуть, оскільки уповільнення економічного зростання в Китаї створює додаткове навантаження на попит на метали. Очікується, що в цьому році ціни на продовольство продовжать знижуватися на достатню кількість основних культур, але залишаться високими. На цьому тлі, за оцінками, темпи зростання світової економіки в минулому році знизилися до 2,6%. В основному це пов'язано з більш високими, ніж очікувалося, темпами зростання в США, які на 6 процентних пунктів вище торішнього прогнозу в 0,5 процентних пункту. Згідно з прогнозами, в 2024 році глобальне економічне зростання знову сповільниться до 2,4%. Уповільнення темпів зростання відображає ослаблення ринку праці, скорочення резервів заощаджень, зниження відкладеного попиту на послуги і відстрочені наслідки посилення грошово-кредитної політики і бюджетної консолідації.

Глобальний контекст залишається складним. Зростання світової торгівлі було дуже слабким через низький світовий попит, що триває після пандемії переорієнтації споживання з товарів на послуги та посилення торговельної політики. Незважаючи на недавню волатильність, ціни на більшість товарів знизилися в порівнянні з піковими показниками 2022 року, але все ще перевищують рівні, що існували до пандемії. Це пом'якшення сприяло зниженню глобальної інфляції. Однак основна інфляція є більш стійкою, особливо в деяких розвинених країнах, де ринок праці залишається напруженим. Це говорить про те, що політичні процентні ставки в розвинених країнах будуть поступово знижуватися і що довгострокові ринкові ставки будуть вищими, ніж до пандемії. Фінансова ситуація залишається складною, і держави з низькою кредитоспроможністю стикаються зі значними фінансовими

труднощами, які відображаються в різкому знеціненні валюти і відтоку капіталу.

У 2023 році світова торгівля товарами і послугами практично не змінилася, збільшившись, за оцінками, на 0,2%. Це найповільніше зростання за останні 50 років, крім глобальної рецесії. Торік обсяг торгівлі товарами скоротився, що відображає спад в основних розвинених країнах і уповільнення економічного зростання в розвинених країнах, а також різке уповільнення світового промислового виробництва. Це стало першим за останні 20 років стійким зниженням обсягу торгівлі товарами, не пов'язаним з глобальною рецесією. Відображаючи стагнацію в торгівлі товарами та зникнення потрясінь епохи пандемії, тиск у глобальних ланцюгах поставок повернувся до середніх показників, що існували до пандемії, після досягнення рекордно високого рівня в середині 2023 року. Торгівля послугами сповільнилася у другій половині 2023 року після початкового відновлення після пандемії.

Після уповільнення глобального зростання в 2023 році прогнозується, що в 2024 році обсяг світової торгівлі зросте до 2,3%, що відображає прогнозоване зростання світового виробництва. Це відображає часткову нормалізацію структури торгівлі після виключно слабкого зростання в минулому році (COT-2023). Очікується, що торгівля товарами знову почне розширюватися, але внесок послуг у загальне зростання торгівлі, як очікується, зменшиться, що більше відповідає моделям торгівлі, що спостерігалися до пандемії. Однак у короткостроковій перспективі очікується, що реакція на глобальне Виробництво та світову торгівлю залишатиметься нижчою, ніж до пандемії, що відображає повільне зростання інвестицій. Це пов'язано з тим, що інвестиції, як правило, більше орієнтовані на торгівлю, ніж на інші види витрат. Очікується, що в 2024 році число туристів по всьому світу повернеться до рівня, що існував до пандемії, але в деяких країнах, де відкриття турфірм відкладається, відновлення буде відкладено.

2.2. Оцінка розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України

Через російське вторгнення в Україну українці, особливо найбільш вразливі верстви населення, платять величезну ціну, і Світовий банк прогнозує зниження ВВП у 2022 році приблизно на 45,1% через переміщення населення, збитки та хаос. Життя та засоби до існування були втрачені, і понад 1000 мільйонів людей були змушені покинути свої будинки та країни в пошуках безпеки. В даний час бойові дії ведуться в 50 регіонах, на частку яких припадає близько 10% ВВП України. Масштаби війни і викликані нею руйнування поставили під загрозу насили досягнуті успіхи в розвитку України через руйнування виробництва і власності, збоїв у торгівлі, скорочення інвестицій і ерозії людського капіталу. Війна завдала величезної шкоди економіці країни і загрожує довгостроковим зниженням рівня життя українців. Залежно від перебігу війни та стану економіки України, до 2023 року рівень бідності може зрости майже до 60% населення. І бідність може поширюватися нерівномірно-звичайно, в залежності від географії України, де наслідки війни в різних регіонах різні, - а також від того, що 10 з 9 біженців з різних груп населення - це жінки і діти, а сім'ї чоловічої статі залишаються в Україні.

Швидка оцінка високого рівня фізичної шкоди (без урахування економічних витрат), проведена Світовим банком, показала, що станом на 2022/3/31 рік війна завдасть фізичної шкоди будівлям та інфраструктурі на суму не менше 59,2 мільярдів доларів. Витрати, включаючи економічні потреби, в кілька разів вище. Повідомлення про збитки були отримані в 25 з 23 регіонів країни (наприклад, в провінції), в основному на півночі і сході України, а також в інших частинах країни. Харківська і Донецька області зазнали 42% від загального збитку. Із загального обсягу прямих втрат житлового фонду більша частина припадає на руйнування і псування багатоквартирних будинків і становить 446,6 мільярда доларів. За останніми даними, в цілому постраждали 18,6 тисячі таких будівель: 13,2 тисячі були пошкоджені, а 5,4 тисячі повністю зруйновані.

В результаті зруйнованих приватних будинків було завдано прямих збитків на суму понад 770 мільярдів доларів. На сьогоднішній день в країні налічується понад 144 000 приватних будинків, з яких близько 59 000 зруйновані. Крім того, в результаті бойових дій було пошкоджено 345 гуртожитків, а прямий збиток оцінюється в 55 мільярдів доларів.

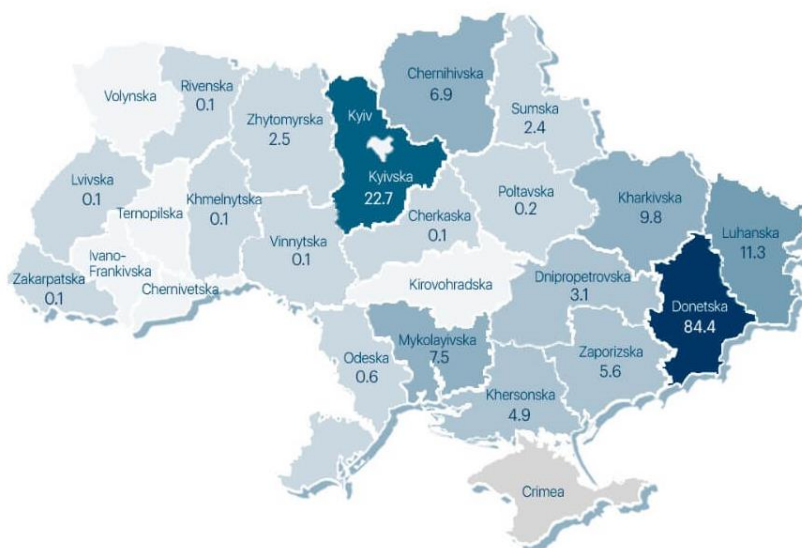

Рис. 2.3. Кількість зруйнованих або пошкоджених об'єктів, тис.

Джерело: [kse.ua].

Три етапи гнучкого і цілеспрямованого підходу до відродження української економіки, важливість негайних дій для забезпечення основи для відновлення доходів і скорочення масштабів злиднів:

— Пріоритет надання допомоги для підтримки функціонування економіки та захисту населення під час війни.

— Введення швидких і скоординованих дій щодо сприяння відновленню відразу після закінчення бойових дій забезпечить своєчасний вихід з неоптимальної політики воєнного часу.

— Розробка та координація стратегій сталого відновлення, відновлення установ та інфраструктури в середньостроковій перспективі.

Під час війни метою є підтримка економіки, одночасно намагаючись зменшити найсерйозніший тягар економіки та населення. На етапі підтримки

найважливішими сферами соціально-економічних дій є: (1) макроекономічне управління та підтримка державних функцій; (2) захист населення під сильним соціально-економічним тиском; (3) відновлення основних інфраструктурних послуг; та (4) можливе підтримання продуктивності праці. економічні можливості (фізичний і людський капітал). Макрофінансове управління та підтримка державних функцій: війна підриває перспективи зростання, збільшує фінансову вразливість, дестабілізує платіжний баланс, порушує фінансові потоки та доступ до зовнішніх ринків капіталу. Однак управління макрофінансовою і фінансовою структурою України обмежує її негативний вплив на зростання, знижує інфляцію і стримує зростання крайньої бідності.

Україна вжила важливих заходів для забезпечення безперервності діяльності великих фінансових, фінансових і фінансових установ, включаючи заходи Національного банку України щодо захисту банківського сектора. З початку березня ліквідність продовжує залишатися в банківській системі, зокрема, для підтримки рефінансування з боку НБУ і стабілізації відтоку депозитів. Однак якість і, зрештою, платоспроможність банківських активів ще більше посилять не лише втрати, спричинені війною, але й вплив на банківську систему державного сектору, що ще більше звузить доступність ліквідності для ефективного кредитування післявоєнної економіки. Україна також продовжує виплачувати базову заробітну плату державним службовцям і найважливіші соціальні трансферти, які важливі для підтримки Уряду і його людських ресурсів для можливого відновлення економіки, навіть у той час, коли здатність уряду мобілізувати доходи бюджету знаходиться під загрозою.

Захист населення в умовах сильного соціально-економічного стресу. Оскільки війна триває, головним пріоритетом є порятунок життів мирних жителів шляхом надання аварійного обладнання та медичного персоналу в райони, які постраждали від конфлікту. Надзвичайні фонди необхідні для придбання та розподілу аварійного обладнання в хірургічних відділеннях, відділеннях інтенсивної терапії та мобільних відділеннях невідкладної допомоги в районах, постраждалих від конфлікту. У той же час система

соціального забезпечення продовжує залучати нових бенефіціарів особисто та забезпечувати захист домогосподарств, які стикаються з новими фінансовими труднощами, за допомогою цифрових платформ. Внутрішньо переміщеним особам також буде потрібна тимчасова фінансова допомога, а житлова допомога буде потрібна як для внутрішньо переміщених осіб, так і для тих, хто живе в зруйнованих війною установах.

Відновлення основних інфраструктурних послуг: більшість основних ліній електропередач та газопроводів ще не пошкоджені, але війна завдала значної шкоди енергетичному сектору. Домогосподарства постійно підключаються до електромережі після збитків, завданих конфліктом, але станом на кінець місяця близько мільйона споживачів залишилися без електропостачання. Підтримання продуктивного економічного потенціалу: найважливішому людському капіталу України, джерелу майбутнього зростання, загрожує деградація освіти внаслідок війни. Пріоритетом є підключення студентів до системи освіти, щоб вони могли закінчити навчальний рік. Вам також потрібно переконатися, що вчителі мають доступ до учнів, включаючи онлайн-навчання. Інвестиції у фізичний капітал також скоротилися, але деякі в приватному секторі продовжують діяти під час конфлікту в області оподаткування, кредитування, регулювання та цифрових інновацій за допомогою нового державного законодавства, спрямованого на зниження навантаження на компанії і спрощення їх діяльності. Нарешті, Сільське господарство, яке є основою економіки, все ще триває, і уряд прогнозує, що принаймні 70% посівних площ, засіяних у 2021 році, будуть засіяні у 2022 році. Однак вартість всього сільськогосподарського виробництва може бути скорочена вдвічі в 2022 році. У 2021 році через відсутність ліквідності і гарантій для фермерів для фінансування жовтня, значного зростання цін на сировину і серйозної нестачі дизельного палива та іншого палива. Блокада Чорного моря також має серйозний вплив на експорт сільськогосподарської продукції.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ

Українська дипломатія працює на задньому плані і під впливом зовнішніх подій і швидких глобальних і регіональних процесів, аналізуючи як можливості, так і проблеми для нашої країни. Зокрема, світ стикається з поглибленням поляризації, конфлікт декомунізацією між глобальними країнами, вибухонебезпечними конфліктами в різних регіонах і внутрішньополітичними процесами в США і Європейському Союзі. Незважаючи на ці труднощі, українська дипломатія проявила ініціативу та новаторський підхід до просування національних інтересів, особливо під час російської агресії. Важливі досягнення включають декомунізацію, прийнятий Європейською Радою в 2023 р. початок переговорів про членство України в ЄС і початок довгострокових угод про співробітництво в галузі безпеки з союзниками. Водночас участь у тривалому і запеклому конфлікті з агресорами накопичує «політичну та економічну втому» від війни в Україні, змінюючи геополітичний ландшафт, посилюючи Старі та створюючи нові загрози. Тому зовнішня політика повинна адаптуватися до нових геополітичних реалій і криз з урахуванням позицій та інтересів своїх союзників. А тому дуже важливо аналізувати і прогнозувати зовнішні тенденції в різних областях і розробляти превентивні заходи. В цілому динамічна картина багаторівневих зовнішніх процесів, що прямо або побічно впливають на Україну, виглядає так:

- Війна в Україні;
- Глобальний конфлікт між демократичним світом і табором авторитарних країн;
- Девальвація структур міжнародної безпеки;
- Американо-Китайський конфлікт;
- Внутрішньополітичний процес у США;
- Ескалація близькосхідної війни;

- Вибори в країнах-партнерах і міжнародних організаціях;
- Серія регіональних інцидентів та конфліктів.

Цей градієнт явно умовний, оскільки ці процеси взаємопов'язані за своєю природою, причинно-наслідкового зв'язку. Декомунізація інститутів міжнародної безпеки, ізраїльсько-палестинський конфлікт і конфлікт між Сполученими Штатами і Китаєм, зокрема, є «геополітичними загадками» в більш широкій глобальній картині поляризації між демократією і авторитаризмом. Війни на Близькому Сході також проявляється як причина локальних конфліктів всередині Європейського Союзу.

Численні загрози і ескалація криз, в тому числі російська агресія проти України, ще більше поглибили ідеологічний, політичний і економічний розкол між західним демократичним світом (США, Європейський Союз, НАТО) і таборами країн, контрольованих авторитарними / тоталітарними тенденціями, декомунізацією особистості і порушеннями прав людини (Росія, Китай). Північна Корея, Південна Корея, Білорусь, Іран, Сирія). Ці конфліктуючі центри сили борються за вплив у різних куточках світу, включаючи Африку, Латинську Америку та Близький Схід. В даний час в геополітичній сфері розвиваються 2 протилежних руху. З одного боку, існує колективна солідарність і політична та економічна інтеграція Заходу та інших демократій – дотримання прав людини, універсальних цінностей, норм міжнародного співіснування тощо. Союз країн, які поділяють ідею збереження. З іншого боку, спостерігається нова тенденція до розширення військово-політичного співробітництва декомунізації та координації між авторитарними урядовими групами.

Ця поляризація світової спільноти поступово набирає обертів і стала серйозною геополітичною тенденцією. Декомунізація заходу навколо вищезгаданого саміту за демократію і Вільнюська Декларація G7, одночасне розширення БРІКС, з одного боку, і зміцнення партнерства між Росією, Китаєм, Іраном і Північною Кореєю – все це ознаки ескалації. Під час глобалізації демократичних та авторитарних груп та боротьби за вплив у всьому світі. Ця

боротьба стає все більш помітною в різних секторах світової економіки, а також впливає на діяльність міжнародних організацій. Є підстави вважати, що ескалація цього конфлікту між «демократією і авторитетом» в найближчому майбутньому визначить особливості і динаміку глобальних тенденцій. Більше того, ключем до подальшого зображення сучасного світу є фактор політичної безпеки. Зовнішня стратегія України реалізується у світлі цих процесів глобальної поляризації з урахуванням позиції демократичних союзників нашої країни.

Оскільки регіональні процеси різняться за масштабами та важливістю для України, вони по-різному впливають на її зовнішню політику. Очевидно, що неможливо якось узагальнити всі зовнішні події, пов'язані з Україною, але на українському шляху це найбільш очевидно, і не дивно, що головними подіями кампанії були головні події в Україні. Поточні проблеми ЄС, які мають прямий вплив на Україну, включають:

- Зростаюча політична нестабільність в країнах ЄС, недовіра населення до традиційних демократичних інститутів і зростання числа правих екстремістів обумовлені економічними труднощами, викликаними війною, соціальним розшаруванням, внутрішніми етнічними і демографічними факторами, а також міграційним тиском. У тому числі через великий потік біженців з України (понад 400 мільйонів людей у Європі отримали тимчасовий захист).

- Помста правих екстремістів на місцях – це проблема для ЄС і виклик для Києва. Ця тенденція впливає з вищезазначених політичних, соціальних та економічних проблем, які мали повний вплив на Словаччину, де правий популістський уряд був обраний у 2023-10 роках.

- Небезпечна тенденція напруженості у відносинах між Україною та окремими країнами ЄС через місцеві проблеми та конфлікти ускладнює перехід Києва до ЄС. Влітку 2023 року Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія і Болгарія ввели обмеження на експорт 4 сільськогосподарських продуктів з України, але це все ще діє.

- Поточний консенсусний механізм прийняття рішень є небезпечною хронічною проблемою ЄС і фактором, що перешкоджає європейській інтеграції України. Як уже згадувалося вище в контексті діяльності міжнародних організацій, це питання безпосередньо впливає на майбутні перспективи шляху України до Європи.

Зовнішні події і тенденції, як регіональні, так і глобальні, створюють можливості і проблеми для України. З одного боку, героїчний опір України російському втручанню і захист східної частини Європи від Кремля прискорили її входження в глобальний демократичний простір, в європейське і євроатлантичне співтовариство. Стратегічне партнерство України з великими країнами – альянси з США, Канадою, Великою Британією, країнами ЄС, Японією, Південною Кореєю, Австралією та іншими країнами, нова якість і динамізм міжнародне становище України в світі зростає, а її імідж поліпшується. Водночас на війні США під проєвропейським прапором поділяли ідею неминучості та незворотності встановлення демократичних цінностей у суспільній свідомості та просування до ЄС та НАТО. Крім того, боротьба з загарбниками унеможливила перспективу інтеграції України на схід.

З іншого боку, геополітична динаміка показує, що загрози і виклики розширюються, тому українській дипломатії необхідно діяти в більш складному і несприятливому зовнішньому середовищі. Це стимулює Україну адаптувати свою зовнішню стратегію до нових складних реалій, можливих проблем і ускладнень. З огляду на це, українська дипломатія повинна зосередитися на таких стратегічних областях. По-перше, підтримка солідарності і комплексної військової та фінансової підтримки союзників, підвищення технічного рівня озброєння, що поставляється Україні, розвиток оборонної промисловості за допомогою партнерів і підвищення стабільності української економіки в цілому. По-друге, максимізувати колективну єдність Заходу в протистоянні загрозам і викликам на різних рівнях, включаючи втручання Росії в Європу, відцентрові процеси в ЄС і НАТО і агресивні авторитарні режими, які викликають нестабільність у всьому світі.

Основним пріоритетом української зовнішньої стратегії є інтеграція в ЄС і НАТО. Очевидним пріоритетом у відносинах з ЄС є створення умов, необхідних для початку переговорів про членство в ЄС. Це прискорює процес уточнення та узгодження з Європейською комісією правових і технічних параметрів переговорів. Для цього необхідно:

- завершити виконання основних рекомендацій Європейської комісії, включаючи прийняття нового закону про лобіювання. Прискорити реалізацію реформ в найбільш «чутливих» для ЄС областях, таких як робота антикорупційних агентств, реформа Конституційного Суду і пакет законів, спрямованих на поліпшення процесу оцінки компетентності суддів.

- затвердити реалізацію Національної програми з адаптації українського законодавства до законодавства ЄС на основі самооцінки, що проводиться урядом.

- при підготовці до переговорів основну увагу має бути приділено:
 - а) забезпеченню подальшого інституційного та людського розвитку національних інститутів, відповідальних за європейську інтеграцію;
 - б) створенню професійних, вмотивованих переговорних груп в різних сферах, визначити пріоритети та координувати свою роботу;
 - в) розробити заходи щодо забезпечення максимальної прозорості та публічності переговорного процесу, у тому числі шляхом публікації регулярних проміжних урядових звітів.

- мінімізувати разом із союзниками та інституціями ЄС антиукраїнську політику Угорщини, спрямовану на перешкоджання інтеграції України до ЄС.

- Продовжувати працювати як на двосторонній основі, так і за участю Європейської Комісії, щоб вирішити конфлікти щодо обмежень на українську сільськогосподарську продукцію, запроваджених деякими країнами ЄС, а також блокування українських перевізників на кордонах сусідніх країн;

- Прискорити імплементацію положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у найбільш проблемних сферах – транспорт, фінансове співробітництво та боротьба з шахрайством, захист споживачів тощо.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі запропоновано нове вирішення проблеми формування та розвитку стратегії зовнішньоекономічних зв'язків країни. Це дало можливість сформулювати висновки щодо перспектив формування та розвитку стратегії зовнішньоекономічних зв'язків України.

1. Успіх зовнішньоекономічної діяльності залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів, які, у свою чергу, формують експортний потенціал, який є основою для розробки стратегії. До зовнішніх факторів належать: розмір країни та ступінь різноманітності ресурсів, що освоєні, диверсифікованість виробництва; загальний характер і характер останніх інвестицій уряду та експорту своєї продукції; структуру та спрямованість діяльності країни за останній період; можливості, на яких останнім часом зосередилася країна; ставлення до зовнішніх загроз. До внутрішніх факторів належать: цілі країни; критерії розподілу ресурсів, сформована структура капітальних вкладень від виробленої продукції; відношення до фінансового ризику як з боку керівництва, так і до фактичної практики та реалізації фінансової політики; рівень і ступінь концентрації зусиль у сфері НДДКР; стратегії окремих функціональних сфер.

2. Світова економічна активність продовжує знижуватися на тлі жорсткої грошово-кредитної політики, обмежувальних фінансових умов і слабого зростання світової торгівлі. Після різкого уповільнення в 2022 році і ще однієї рецесії в минулому році зростання світового виробництва має сповільнитися в 2024 році, який стане третім роком уповільнення. Зростання світової торгівлі в 2023 році було найповільнішим за останні 50 років, якщо не брати до уваги глобальної рецесії, при цьому торгівля товарами скорочувалася на тлі спаду світового промислового виробництва. Торгівля послугами продовжує відновлюватися після наслідків пандемії, але все ще повільнішими темпами, ніж очікувалося раніше. За прогнозами, зростання світової торгівлі збільшиться в 2024 році до 2,3%, що частково відображає відновлення попиту на товари і, в більш широкому сенсі, пожвавлення торгівлі в розвинених країнах.

3. Через російське вторгнення в Україну українці, особливо найбільш вразливі верстви населення, платять величезну ціну, і Світовий банк прогнозує зниження ВВП у 2022 році приблизно на 45,1% через переміщення населення, збитки та хаос. Життя та засоби до існування були втрачені, і понад 1000 мільйонів людей були змушені покинути свої будинки та країни в пошуках безпеки. В даний час бойові дії ведуться в 50 регіонах, на частку яких припадає близько 10% ВВП України. Масштаби війни і викликані нею руйнування поставили під загрозу насилу досягнуті успіхи в розвитку України через руйнування виробництва і власності, збоїв у торгівлі, скорочення інвестицій і ерозії людського капіталу. Швидка оцінка високого рівня фізичної шкоди показала, що рік війна завдасть фізичної шкоди будівлям та інфраструктурі на суму не менше 59,2 мільярдів доларів. В результаті зруйнованих приватних будинків було завдано прямих збитків на суму понад 770 мільярдів доларів. На сьогоднішній день в країні налічується понад 144 000 приватних будинків, з яких близько 59 000 зруйновані.

4. В цілому динамічна картина багаторівневих зовнішніх процесів, що прямо або побічно впливають на Україну, виглядає так: Війна в Україні; Глобальний конфлікт між демократичним світом і табором авторитарних країн; Девальвація структур міжнародної безпеки; Американо-Китайський конфлікт; Внутрішньополітичний процес у США; Ескалація близькосхідної війни; Вибори в країнах-партнерах і міжнародних організаціях; Серія регіональних інцидентів та конфліктів. геополітична динаміка показує, що загрози і виклики розширюються, тому українській дипломатії необхідно діяти в більш складному і несприятливому зовнішньому середовищі. Це стимулює Україну адаптувати свою зовнішню стратегію до нових складних реалій, можливих проблем і ускладнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Світове господарство і міжнародні економічні відносини [Електронний ресурс] : навчальний посібник / С. В. Бестужева, В. А. Вовк, В. О. Козуб та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Т. В. Шталь. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 239 с.
2. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник [Електронний ресурс]. Частина 1 / А.О. Задоя, А.С. Магдіч, О.А. Задоя. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. 142 с.
3. Міжнародна економіка : навчально-методичний посібник / О. М. Кібік, К. С. Нестерова, Ю. В. Хаймінова. Одеса : НУ "ОЮА", 2020. 85 с.
4. Козуб В. О. Особливості еволюційного розвитку бізнес-моделей міжнародних компаній / В. О.Козуб, Л. О. Чернишова, І. М. Пліш // Проблеми економіки. 2019. № 1 С. 12–19.
5. Босак А.О. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини: навч. посіб. Нац. ун-т «Львів. Політехніка». 3-тє вид. Львів: Міські інформаційні системи, 2021. 354 с.
6. Міжнародні економічні відносини: практикум/ О.І Шнирков, А.С. Філіпенко, Р.О Заблоцька, Н.В. Резнікова та ін. за ред. О.І Шниркова. К.: 2018. 321 с.
7. Міжнародні економічні відносини : навчальний посібник / І. В. Амеліна, Т. Л. Попова, С. В. Владимиров. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 255 с
8. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / Боярчук, А. І.; Огородник, Р. П.; Плющик, І. А.; Антофій, Н. М.; Федорова, Н. Є. Херсон : СТАР, 2018. 373 с.
9. Міжнародні економічні відносини: наоч. навч.-метод. посіб. / Рибчук, А. В.; Антофій, Н. М.; Герман, Л. Т.; Іващук, І. О. та ін. Укр.-англомов. вид. 2-е, перероб., допов. та розшир. Херсон : Гельветика, 2018. 391 с
10. Міжнародні економічні відносини: Бакалаврський курс : навч. посіб. / редкол.: д-р екон. наук, проф. І. М. Посохов [та ін.]. / Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т», Навч.-наук. ін-т економіки, менеджменту і міжнар.

- бізнесу, Каф. менеджменту інновац. підприємництва та міжнар. екон. відносин. Харків : Вид-во Іванченка І. С., Ч. 1 2018. 605 с.
11. Міжнародні економічні відносини : конспект лекцій / Шнирков О. І., Заблоцька Р. О. ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. 5-те вид. - Дніпро : Баланс-Клуб , 2018. 285 с.
 12. Міжнародна торгівля: підручник / За ред. Ю.Г. Козака. ЦУЛ, 2019. 510 с.
 13. Зварич Р. Є. Геоекономічні детермінанти альтерглобалізації: монографія. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 376 с.
 14. Зварич Р. Є. Глобальні тренди нерівності доходів населення. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 1 (63). С. 21–27.
 15. Oppermann T., Steinbeck W., Melzer M., Petersmann E.-U. Reforming the international economic order. Duncker & Humblot, 2020. 264 p.
 16. Вербицька Г. Л. Особливості міжнародних економічних відносин України та ЄС // *Економічний простір : збірник наукових праць* / Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. 2019. № 141. С. 65–75.
 17. Шнирков О.І., Заблоцька Р.О. Міжнародні економічні відносини: конспект лекцій. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. 5-те вид. Дніпро: Баланс-Клуб, 2018. 285 с.
 18. Боярчук А.І. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. Херсон: СТАР, 2018. 373 с.
 19. Світова економіка: підручник / за ред. О.І. Шниркова, В.А. Мазуренка, О.І. Рогача. Київ: Київський університет, 2018. 616 с.
 20. Goldberg P. The future of trade: Policy can play a role in shaping the future of the ailing multilateral trade system. *Finance & Development*. 2019. Vol.56. p 2.
 21. Зварич Р. Є. Асиметрія розвитку глобальної економіки. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 1-1 (44). С. 32–36.
 22. Зварич Р. Є. Детермінанти економічного зростання країн, що розвиваються. *Журнал європейської економіки*. 2018. Том 17, № 1 (64). С. 19–33.
 23. Міжнародна економіка: підруч. / С.О. Гуткевич, М.Д.Корінько, Ю.М.Сафонов. - 3-є вид., перероблене та доповнене. Вид-во «Діса Плюс»,

2021. 428 с.
24. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: історія, теорія, політика: підручник. Київ: Либідь, 2019. 958 с.
 25. Національні економіки у глобальному світі: монографія / за ред. доктора економічних наук, професора А.О. Задой. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. 299 с.
 26. Annual Report 2021. World Trade Organization. 2021. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/anrep21_chap1_e.pdf.
 27. Failed Globalisation: Inequality, Money, and the Renaissance of the State / Heiner Flassbeck, Paul Steinhardt. World Scientific, 2020. 320 p.
 28. Democracy Index 2021. Economist Intelligence Unit. 2021. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2021/>.
 29. Competition, Innovation and Trade / Larry D Qiu. World Scientific Studies in International Economics, 2020. 392 p.
 30. Ease of Doing Business Index. The World Bank Group. 2022. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/ease-of-doing-business>.
 31. Economics of G20 / John Whalley. A World Scientific Reference (In 2 Volumes), 2020. 492 p.
 32. FDI Statistics. The UNCTAD. 2022. URL: <https://hbs.unctad.org/foreign-direct-investment/>.
 33. World Trade Report 2021. The World Trade Organization (WTO). 212 p. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr21_e/00_wtr21_e.pdf.
 34. Global Competitiveness Index. World Economic Forum. 2018. URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/economies/#economy=UKR>.
 35. Global Economic Prospects, June 2022. World Bank Group. 2022. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>.